

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM
Erasmus School of Economics
Bachelorscriptie Economie en bedrijfseconomie

Politiek vertrouwen en de toegenomen populariteit van populistische partijen in Europa

Naam student: Roos Hordijk

Studentnummer: 444604

Begeleider: prof.dr. O.H. Swank

Tweede beoordelaar: dr. J.J.A. Kamphorst

Datum definitieve versie: 09-07-2020

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van de begeleider, tweede beoordelaar, Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Abstract

De populariteit van populistische partijen is sinds de jaren zestig enorm toegenomen. (Ingelhart & Norris, 2016). Het vertrouwen in de politiek speelt hierin een verklarende factor. In eerdere studies wordt gesteld dat politiek vertrouwen voornamelijk onderhevig is aan economische en culturele aspecten. In dit onderzoek wordt gekeken of ook de verkiezingsuitslag van invloed is op het politiek vertrouwen en of het politiek wantrouwen op zichzelf de opkomst van het populisme voedt. De uitkomsten van deze studie suggereren dat er een correlatie bestaat tussen politiek vertrouwen en het stemmen op een populistische partij. Echter, bestaan er verschillen in de sterkte van het verband tussen Europese landen. In dit onderzoek kan niet gesproken worden van een causaal effect, omdat er sprake is van simultane causaliteit.

Trefwoorden: European Social Survey; Politiek vertrouwen; Populistische partijen; Verkiezingsuitslagen

Inhoudsopgave

1. <i>Introductie</i>	5
2. <i>Theoretisch kader</i>	7
2.1 Definitie populisme.....	7
2.2 Verklaringen electorale successen populistische partijen	7
2.3 Politiek vertrouwen van de kiezer	8
2.4 Culturele en economische aspecten van politiek vertrouwen.....	9
2.5 Opleidingsniveau	10
2.6 Rol van de verkiezingsuitslag	10
3. <i>Data en Methode</i>	11
3.1 Data.....	11
3.2 Maatstaven ESS data	11
3.2.1 Het meten van politiek vertrouwen	11
3.2.2 Het meten van stemgedrag.....	12
3.2.3 Controle variabelen: Het meten van kenmerken van kiezers	12
3.3 Classificatie populistische partijen.....	13
3.4 Verkiezingsuitslagen populistische partijen.....	13
3.5 Deelnemende landen.....	13
3.6 Methode	15
3.6.1 Macro-analyse.....	15
3.6.2 Micro-analyse.....	17
4. <i>Resultaten</i>	17
4.1 Resultaten macro-analyse.....	17
4.2 Resultaten micro-analyse.....	19
5. <i>Conclusie en Discussie</i>	29
<i>Bibliografie</i>	33
<i>Appendix A: Beschrijvende statistieken</i>	34

Tabellen	34
Figuren	39
<i>Appendix B: Survey vragen</i>	<i>44</i>

1. Introductie

In Europa is sinds de jaren zestig het gemiddelde aandeel van de stemmen in nationale en Europese parlementsverkiezingen op populistische partijen meer dan verdubbeld. Van ongeveer 5,1% tot 13,2% ten koste van partijen van het politieke midden. Daarnaast is in hetzelfde tijdperk het aantal zetels van populistische partijen in Europa verdrievoudigd, van 3,8% tot 12,8% (Ingelhart & Norris, 2016). Dit heeft geleid tot een toename van Europese landen waarbij regeringscoalities zijn gevormd met populistische partijen. In 1998 hadden slechts twee kleine Europese landen - Zwitserland en Slowakije – populistische partijen in de regering. Twee decennia later zijn er nog negen andere Europese landen bijgekomen die een regering vormen met populistische partijen (De Lange, 2012). Bovendien kunnen zelfs populistische partijen zonder veel gekozen vertegenwoordigers in het nationale parlement aanzienlijke druk uitoefenen op reguliere partijen, de publieke opinie en de beleidsagenda. Een recente gebeurtenis betreft de rol van de populistische partij UK Independence Party als katalysator van de Brexit (UKIP, 2020).

De aanhoudende toename van populistische partijen zou erop kunnen duiden dat de gevestigde politieke orde telkens wordt uitgedaagd en populistische ideeën uiteindelijk de norm worden in de politiek. De vraag die opduikt is waar deze opkomst voor de steun voor het populisme vandaan komt. Wat drijft de verschuiving naar het populisme in meerdere Europese landen? Uit verschillende onderzoeken blijkt dat vertrouwen een belangrijke rol speelt bij het stemmen op een populistische partij (Hooghe & Marien, 2013; Algan, Guriev, Papaioannou, & Passari, 2017; Guiso, Herrera, Morelli, & Sonno, 2017). Zo stellen Hooghe en Marien (2013) dat politiek vertrouwen wordt geassocieerd met participatie in institutionele groepen, en dat politiek wantrouwen wordt geassocieerd met participatie in niet-institutionele groepen. Guiso et al. (2017) beargumenteren dat het percentage mensen dat stemt op een populistische partij toeneemt bij degene die onderhevig zijn aan economische onzekerheid en bij hen die weinig vertrouwen hebben in de traditionele partijen. Algan et al. (2017) veronderstellen dat dit wantrouwen de opkomst van het populisme voedt en het wantrouwen zelfs op zijn beurt wordt versterkt door de opkomst van het populisme. De verklaring voor het politieke wantrouwen dat gepaard gaat met het stemmen op een populistische partij, wordt in deze studies gebaseerd op economische en culturele perspectieven. Echter, wordt erin de literatuur nauwelijks een link gelegd tussen politiek

vertrouwen en de nationale verkiezingsuitslag van populistische partijen op zich. In dit onderzoek wordt bekeken wat de relatie is tussen de nationale verkiezingsuitslagen en het vertrouwen van de kiezer. De onderzoeksvraag betreft dan ook:

In hoeverre hebben nationale verkiezingsuitslagen invloed op het politiek vertrouwen van de kiezer en vice versa en hebben politiek vertrouwen en verkiezingsuitslagen een versnellend effect op de populariteit van populistische partijen?

Dit onderzoek draagt bij aan de verklaring voor de opkomst van het populisme en is daarmee wetenschappelijk relevant. Het is belangrijk om de toename van het populisme in Europa te onderzoeken. Dit is het geval, omdat de Europese Unie na de Tweede Wereldoorlog ervoor zorgde dat Europa een eenheid vormde op supranationaal niveau. Deze Europese vereniging werd aangemoedigd om oorlogsdreigingen en protectionisme tegen te gaan (Spolaore, 2013). Ten tweede is de Europese Unie erin geslaagd om de vrede te behouden tussen landen, en landen te integreren in een Europees democratisch model. Echter, zorgen populistische tegengeluiden ervoor dat de democratie onder vuur komt te liggen. Dit onderzoek is dan ook maatschappelijk relevant, omdat populistische partijen electoraal succes blijven boeken. Er zijn zelfs 11 Europese regeringen die populistische partijen bevatten. Beleid kan worden ingericht om het vertrouwen en tevredenheid van de kiezer te winnen om de stabiliteit van het politieke systeem in Europa te waarborgen.

In dit paper wordt in het theoretisch kader als eerst het onderwerp uiteengezet en gelinkt aan de wetenschappelijke literatuur. Hierin zal worden gedefinieerd wat het populisme inhoudt en welke factoren politiek vertrouwen beïnvloeden. Bovendien zullen hier ook de hypothesen worden geformuleerd. Vervolgens zal de data en methodiek worden beschreven en toegelicht. Uiteindelijk zullen de resultaten van het onderzoek uitgebreid worden weergegeven in de resultatensectie. Tot slot worden in de conclusie de belangrijkste bevindingen, beperkingen van het onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek besproken.

2. Theoretisch kader

2.1 Definitie populisme

Er zijn meerdere interpretaties bekend van het begrip populisme. Om deze reden zijn er ook verschillende manieren om de politieke partijen en bewegingen die in deze klasse vallen te classificeren. In dit onderzoek wordt het begrip populisme gedefinieerd op basis van een bepaald aantal kenmerken die populistische partijen gemeenschappelijk hebben. Populistische partijen kenmerken zich door het spreken vanuit en voor de meerderheid ('het volk'), het inspelen op de angst en enthousiasme van mensen, het politiseren van de rechterlijke macht, en verzetten zich tegen een rijke, corrupte elite die de wil van 'het volk' zou aantasten (Guiso et al., 2017). Bovendien kenmerken populistische partijen zich door beleid te promoten zonder lange termijn gevolgen in acht te nemen. Dit wijst op het doorvoeren van korte termijn beleid en het buiten beschouwing laten van lange termijn kosten om 'het volk' te beschermen.

2.2 Verklaringen electorale successen populistische partijen

Verklaringen omtrent het electorale succes van populistische partijen in verschillende landen kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën (Norris, 2005). De eerste categorie betreft de institutionele regels die ten grondslag liggen aan de concurrentie tussen politieke partijen (Lijphart, 1994). Denk hierbij aan effectieve kiesdrempels en verschillende soorten kiesstelsels in landen. De tweede categorie legt de nadruk op de timing van het opkomen van populistische partijen en hun gekozen oriëntatie. Populistische partijen komen eerder op als een land te maken krijgt met een economische veiligheids crisis die traditionele gevestigde partijen moeilijk kunnen aanpakken. Economische crisissituaties in de 21^e eeuw worden gekenmerkt door externe bedreigingen van globalisering en migratie, evenals de economische crisis in 2008. Dit zorgt ervoor dat kiezers het vertrouwen in de traditionele partijen verliezen. De beste manier voor een leider van een nieuwe partij om aanhangers te winnen, is om aan te dringen op meer bescherming tegen de gevolgen van een crisis. De bescherming kan zelfs zo ver gaan dat bestaande beperkingen worden overtreden (Guiso et al., 2017). De derde categorie benadrukt de rol van de kiezers. De houding, waarden en meningen van de kiezer spelen een verklarende rol voor de steun voor populistische partijen.

2.3 Politiek vertrouwen van de kiezer

In dit onderzoek wordt de focus gelegd op de rol van de kiezers betreffende het electorale succes van populistische partijen. Daarnaast wordt er onderscheid gemaakt tussen mensen die op een populistische partij hebben gestemd en zij die niet op een populistische partij hebben gestemd. Dit wordt gedaan om het verschil in stemgedrag na te gaan. Er bestaan namelijk grote verschillen in de houding, waarden en meningen van kiezers uit verschillende Europese landen. Deze verschillen ontstaan door de interactie tussen individuen en hun omgeving. Een gemeenschappelijke factor onder de Europese bevolking om op een populistische partij te stemmen betreft echter de waarde politiek vertrouwen. (Hooghe & Marien, 2013; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). Hooghe en Marien (2013) suggereren dat er een positieve relatie bestaat tussen politiek vertrouwen en participatie in institutionele groepen, maar een negatieve relatie tussen politiek vertrouwen en participatie in niet-institutionele groepen. Bovendien bestaat er een positieve relatie tussen politiek vertrouwen en het stemmen tijdens verkiezingen. Dit houdt in dat het participatieniveau het hoogst zal zijn onder de burgers die vertrouwen hebben in de politiek en het gevoel hebben dat zij een impact hebben op het politieke proces. Wantrouwende en ontevreden burgers zullen daarentegen eerder deelnemen aan niet-geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie die vaak gefocust zijn op specifieke thema's en zich buiten de instituties van het politieke systeem bevinden. Dit duidt erop dat wantrouwende burgers eerder op populistische partijen zullen stemmen. Populistische partijen zouden namelijk soortgelijke gevoelens van ontevredenheid uiten en claimen dat de onvrede ontstaat doordat 'het volk' wordt uitgebuit door een corrupte elite, die tegen de belangen van het volk handelt. Populistische partijen verzetten zich hier tegen. Als gevolg hiervan stemmen burgers op populistische partijen om hun bestaande ontevredenheid aan te tonen. Het niveau van wantrouwen en ontevredenheid verschilt echter wel per Europees land (Borgonovi, 2012). Dit is van invloed op het aantal niet-geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie. Hieruit volgt de eerste hypothese:

H1: Weinig vertrouwen in de politiek leidt tot een toename in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen.

2.4 Culturele en economische aspecten van politiek vertrouwen

Politiek vertrouwen van de kiezer is afhankelijk van culturele en economische aspecten. Het culturele aspect wijst op een beweging tegen de opkomst van progressieve standpunten. De steun voor het populisme zal vooral groot zijn onder de individuen die het gevoel hebben dat ze vreemden zijn geworden van de dominerende waarden in hun eigen land. Deze individuen stellen dat de cultuur en identiteit van de bevolking wordt vervaagd door de komst van mensen met andere nationaliteiten of culturen. Dit zullen voornamelijk burgers van oudere generaties zijn, omdat zij vasthouden aan conservatieve en traditionele waarden. Bovendien wijst onderzoek van Norris (2005) uit dat vooral mannen zich vasthouden aan deze waarden. Ingelhart en Norris (2016) stellen dat de opkomst voor het populisme eerder door culturele dan economische factoren komt. Algan et al. (2017) stellen daarentegen vast dat het economische aspect een substantiële rol speelt in de opkomst van het populisme.

Zowel Algan et al. (2017), als Guiso et al. (2017) constateren dat economische onzekerheid een aanzienlijk effect heeft op het stemmen voor populistische partijen en dat economische onzekerheid een causaal effect heeft op het politiek vertrouwen. Globalisering en de sterke stijging van de werkloosheid in Europa na de recente economische crisis hebben geresulteerd in economische onzekerheid. Zo heeft globalisering de groei in Europa bevorderd, maar heeft dit niet tot een eerlijke verdeling van de winst geleid. Een groot deel van de maatschappij voelt zich hierdoor achtergelaten. Dit heeft geleid tot een toename van mensen die zich tegen de nationale instituties hebben gekeerd. Bovendien heeft globalisering geleid tot werkloosheid binnen bepaalde sectoren. Er bestaat een sterke relatie tussen de stijging van werkloosheid na de economische crisis in 2008 en het stemmen op een populistische partij. Zo gaat een stijging van 1 procent in het werkloosheidspercentage gepaard met een toename van 2 tot 4 procent in het aantal stemmen voor populistische partijen (Algan et al., 2017). Dustman et al. (2017) vinden vergelijkbare resultaten en stellen dat het wantrouwen van Europese instituties grotendeels wordt verklaard door landen in de eurozone met slechtere economische omstandigheden. Foster en Frieden (2017) nuanceren dit resultaat en verklaren dat de correlatie sterker is in Europese debiteurlanden.

2.5 Opleidingsniveau

Een kenmerk van populistische partijen is dat zij beleid promoten zonder langetermijngevolgen in acht te nemen. Uit onderzoek van Guiso et al. (2017) blijkt dat individuen die hoger opgeleid zijn, eerder instaat zijn om deze langetermijngevolgen van het korte termijnbeleid te voorspellen. Opgeleide mensen zullen daarom minder bereid zijn om op een populistische partij te stemmen, omdat zij de lange termijn kosten van het korte termijn beleid voorzien. Dit komt overeen met het onderzoek van Ingelhart en Norris (2016), waaruit blijkt dat mensen met een lager opleidingsniveau eerder op een populistische partij zullen stemmen. De manier van scholing verschilt echter per land. De schoolsystemen verschillen in termen van het begeleiden en bijstaan van leerlingen. Organisatorische kenmerken spelen hierbij ook een rol. Zo worden in sommige onderwijsystemen leerlingen al op jonge leeftijd in verschillende niveaus geplaatst. Daarnaast kan onderwijs gebaseerd zijn op het opleidingsniveau van de gemeenschap waarin individuen leven. Het opleidingsniveau bepaalt ook in zekere zin de economische zekerheid voor later. Ten slotte, kan de omgeving – sociaal, institutioneel of politiek – waarin individuen opereren, van belang zijn bij het vormen van attitudes en waarden (Borgonovi, 2012). Educatie is daarmee van invloed op culturele en economische aspecten van politiek vertrouwen.

2.6 Rol van de verkiezingsuitslag

De progressieve culturele verandering en economische onzekerheid zorgen er voor dat Europeanen minder tevreden en wantrouwig zijn tegenover nationale en Europese instituties. Echter, verschilt het niveau van vertrouwen in de politiek per Europees land (Borgonovi, 2012). Deze verschillen ontstaan door een aantal factoren: verschillen in de samenstelling van bevolkingsgroepen, verschillen in institutionele regelingen en andere contextuele kenmerken van landen. Eerdere studies wijzen uit dat een laag niveau van vertrouwen het populisme voedt (Hooghe & Marien, 2013; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). Algan et al. (2017) suggereren zelfs dat het wantrouwen onder de Europese bevolking wordt versterkt door de opkomst van het populisme. Dit zou het geval zijn, omdat mensen die op een populistische partij stemmen waarschijnlijk gevoeliger zijn voor de boodschap dat de corrupte elite de wil

van 'het volk' aantast. Het stemmen op een populistische partij kan de politieke onvrede verder aanmoedigen, omdat de populistische kiezer steeds met dezelfde boodschap wordt geconfronteerd. Dit duidt erop dat naast culturele en economische aspecten ook de verkiezingsuitslag van invloed is op het politiek vertrouwen. Hieruit volgt de tweede hypothese:

H2: Een afname in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen leidt tot een toename in het vertrouwen in de politiek.

3. Data en Methode

3.1 Data

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van cross-nationale data afkomstig van de European Social Survey (ESS). De ESS verzamelt systematisch gegevens over de houding, overtuigingen, en gedragspatronen van de bevolking in diverse Europese landen. Sociale, economische, politieke, psychologische en demografische onderwerpen komen hierbij aanbod. Aan de hand hiervan kan de stabiliteit en verandering in sociale structuur, omstandigheden, en de attitudes in Europa in kaart worden gebracht. De ESS omvat meer dan 30 Europese landen. Echter, neemt niet elk land aan elke *wave* deel. Om deze reden is de dataset *unbalanced*. Gegevens worden sinds september 2002 om de twee jaar verzameld door middel van persoonlijke interviews. Inwoners van een land worden geïnterviewd ongeacht hun nationaliteit, staatsburgerschap, taal of rechtspositie. In dit onderzoek zullen alle negen *waves* tot en met het jaar 2018 worden meegenomen. Per *wave* nemen ongeveer 2000 personen per land deel. Dit biedt een voldoende grote steekproef van het Europese publiek om de relatie tussen de populariteit van populistische partijen en politiek vertrouwen met een zekere mate van betrouwbaarheid te identificeren. Er zal zowel naar Europa als geheel worden gekeken, als naar elk land apart om de relatie na te gaan.

3.2 Maatstaven ESS data

3.2.1 Het meten van politiek vertrouwen

Politiek vertrouwen wordt geoperationaliseerd door het vertrouwen te meten in belangrijke instellingen van het politieke systeem van een land. De instellingen betreffen: het parlement,

politici, politieke partijen, het rechtssysteem en de politie. Het vertrouwen in deze instellingen zijn nauw met elkaar gecorreleerd. De ESS stelt individuen de volgende vraag om politiek vertrouwen in de instituties in kaart te brengen: 'Vertel op een score van 0-10 hoeveel vertrouwen je hebt in elk van de volgende instellingen'. 0 betekent dat een individu een instelling helemaal niet vertrouwt, en 10 betekent dat een individu volledig vertrouwen heeft in de betreffende instelling. Vervolgens wordt de variabele politiek vertrouwen gevormd door het gemiddelde te nemen van deze uitkomsten.

3.2.2 Het meten van stemgedrag

De ESS vraagt mensen of ze bij de laatste parlementsverkiezingen in hun land hebben gestemd en op welke partij ze hebben gestemd: 'Heb je tijdens de laatste nationale verkiezingen gestemd?'. Wanneer individuen aangeven dat ze hebben gestemd, wordt gevraagd: 'Op welke partij heb je tijdens de laatste nationale verkiezingen gestemd?'. Bovendien wordt een lijst van de politieke partijen getoond. Aan de hand hiervan wordt vervolgens een dummy variabele geconstrueerd. De dummy neemt een waarde van 1 aan als een individu heeft gestemd op een populistische partij.

3.2.3 Controle variabelen: Het meten van kenmerken van kiezers

De ESS houdt een groot aantal karakteristieken bij die de stembeslissingen van de kiezer beïnvloeden. Kenmerken van de kiezer die in dit onderzoek worden gebruikt, betreffen het inkomen, opleidingsniveau, geslacht en leeftijd. Ook eerdere onderzoeken hebben aangetoond dat deze controle variabelen van invloed zijn op de stembeslissingen (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). Om het inkomen van de kiezer te bepalen, is gevraagd wat het totale netto-inkomen van het huishouden betreft. De huishoudens zijn naar hoogte van hun inkomen in tien groepen (decielen) met een gelijk aantal huishoudens verdeeld. Het opleidingsniveau wordt gebaseerd op de hoogst genoten opleiding van de kiezer. Om een vergelijking van onderwijsstelsels tussen landen mogelijk te maken, is een internationale classificatie van onderwijsprogramma's (ISCED) gehanteerd. In Appendix B staan de survey vragen volledig weergegeven.

3.3 Classificatie populistische partijen

Om populistische partijen in Europa te classificeren, wordt gebruikgemaakt van de classificatie die wordt voorgesteld in de studie van Van Kessel (2015). In deze studie worden alle partijen onderzocht die parlementaire vertegenwoordiging hebben gekregen bij nationale verkiezingen in Europa tussen 2000 en 2013. Van Kessel definieert een partij als populistisch als ze a) 'het volk' afspiegelt als deugdzaam en gelijkwaardig; b) pleit voor volkssoevereiniteit, in tegenstelling tot een elitaire heerschappij. Dit betekent dat een populistische partij betoogt dat het volk het hoogste gezag van de staat vormt; c) definieert zichzelf als tegen het politieke establishment, gevestigde orde, dat zou handelen tegen de belangen van het volk. Om de aanwezigheid van populistische partijen op te sporen, gebruikt Van Kessel primaire bronnen zoals partijmanifestaties en toespraken. In dit onderzoek worden de partijen die in de periode 2000 – 2013 door Van Kessel als populistisch worden beschouwd ook na het jaar 2013 als een populistische partij gezien. In tabel 1 zijn de populistische partijen van de deelnemende landen weergegeven.

3.4 Verkiezingsuitslagen populistische partijen

De resultaten van de nationale verkiezingen van verschillende Europese landen zijn afkomstig van de European Election Database, verzameld door de Norwegian Centre for Research Data. De verkiezingsuitslagen van populistische partijen, uitgedrukt in percentages, worden gebruikt voor dit onderzoek.

3.5 Deelnemende landen

De landen die deelnemen in dit onderzoek worden bepaald aan de hand van de timing van de nationale verkiezingen. Er wordt gekeken naar Europese landen die in de laatste vier maanden van een oneven jaar verkiezingen hebben gehad. Vervolgens wordt per land gekeken of er data beschikbaar is van de ESS na het jaar van de nationale verkiezingen. Op deze manier wordt ervanuit gegaan dat een verandering in het politiek vertrouwen gelinkt is aan de verkiezingsuitslag, en niet gerelateerd is aan een ander event. Ten slotte wordt bekeken of deze landen populistische partijen hebben die zijn geïdentificeerd door Van Kessel (2015). Aan de hand van deze voorwaarden wordt bekeken welke landen worden

meegenomen, en in welke jaren. Kortom, als een land verkiezingen heeft in de laatste vier maanden van een oneven jaar; beschikbare data van ESS na het jaar van de verkiezingen; en populistische partijen kent geclassificeerd door Van Kessel, die meededen aan de verkiezingen in de betreffende jaren, wordt een land meegenomen in het onderzoek. In tabel 1 staat weergegeven welke landen worden meegenomen en in welke jaren.

In de tabellen 1 tot en met 9 in Appendix A staan de beschrijvende statistieken van de landen weergegeven. Er zijn geen ongewone of grote uitschieters gedetecteerd in de data, waardoor de data kan worden gebruikt voor statistische analyses. Bovendien zijn missende waardes uit de dataset verwijderd. In de figuren 1 tot en met 9 in Appendix A is het verloop van de verkiezingsuitslag voor populistische partijen en politiek vertrouwen over verschillende jaren weergegeven. Bij zes van de negen landen is een zwakke negatieve correlatie te zien. Dit suggereert dat weinig vertrouwen in de politiek gepaard gaat met een toename in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen.

Tabel 1

Deelnemende landen en jaren

Land	Populistische partij	Verkiezingsdata	ESS jaar
Denemarken	Dansk Folkeparti	13/11/2007	2008
Duitsland	Die Linke	18/09/2005; 27/09/2009; 22/09/2013; 24/09/2017	2006; 2010; 2014; 2018
Griekenland	Syrizia	04/10/2009	2010
Noorwegen	Fremskridtspartiet; Demokratene i Norge	12/09/2005; 14/09/2009; 09/09/2013; 11/09/2017	2006; 2010; 2014; 2018
Oostenrijk	Freiheitliche Partei Österreichs	15/10/2017	2018

Polen	Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej; Prawo i Sprawiedliwosc	25/09/2005; 21/10/2007; 09/10/2011; 25/10/2015	2006; 2008; 2012; 2016
Slovenië	Slovenska nacionalna stranka	04/12/2011	2012
Tsjechië	ANO 2011; Veci Verejne; Usvit	25/10/2013; 21/10/2017	2014; 2018
Zwitserland	Swiss People's party; Swiss Democrats; Lega dei Ticinesi; Geneva Citizen's Movement	19/10/2003; 21/10/2007; 23/10/2011; 18/10/2015	2004; 2008; 2012; 2016

Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data; Van Kessel (2015).

3.6 Methode

Enerzijds wordt in dit onderzoek bekeken in hoeverre politiek vertrouwen van de kiezer de populariteit van populistische partijen beïnvloedt. Anderzijds wordt bekeken hoe de populariteit van populistische partijen het vertrouwen beïnvloedt. Om deze relatie na te gaan, wordt op zowel micro- als macroniveau gekeken. De relatie tussen politiek vertrouwen en de populariteit van populistische partijen wordt op macroniveau bestudeerd aan de hand van de *Ordinary Least Squares* (OLS) methode. Op microniveau wordt per land de relatie bestudeerd aan de hand van logistische regressies.

3.6.1 Macro-analyse

Bij de macro-analyse wordt de relatie tussen politiek vertrouwen en de populariteit van populistische partijen in Europa bestudeerd. Om deze relatie na te gaan, wordt gekeken naar de verkiezingsuitslagen van populistische partijen en wordt het gemiddelde politiek vertrouwen per land per jaar berekend. Per land wordt de absolute verandering van zowel de verkiezingsuitslag van populistische partijen, als politiek vertrouwen ten opzichte van het voorgaande verkiezingsjaar berekend om te corrigeren voor de verschillen tussen landen.

Daarnaast is er onderscheid gemaakt tussen individuen die op een populistische partij hebben gestemd en individuen die niet op een populistische partij hebben gestemd. Dit wordt gedaan om te onderzoeken of er verschil in stemgedrag is tussen deze twee groepen. De gegevens hiervan staan weergegeven in Appendix A, tabel 10. Vervolgens worden er OLS-regressies uitgevoerd.

Hypothese 1

De eerste hypothese bestudeert de invloed van politiek vertrouwen op de verkiezingsuitslag van populistische partijen. De regressie heeft de volgende vorm:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 T_1 + \beta_2 T_2 + \beta_3 X_3 + \varepsilon \quad (1)$$

Hierbij betreft Y de absolute verandering van de verkiezingsuitslag voor populistische partijen. De T_1 variabele betreft de absolute verandering van het politieke vertrouwen van de personen die op een populistische partij hebben gestemd. De T_2 variabele staat voor de verandering van het politieke vertrouwen van de personen die op een niet-populistische partij hebben gestemd. Daarnaast betreft ε de errorterm.

Hypothese 2

In de tweede hypothese wordt bekeken wat de invloed van de verkiezingsuitslag van populistische partijen is op het politiek vertrouwen. Er worden twee OLS-regressies uitgevoerd om onderscheid te maken tussen personen die op een populistische partij hebben gestemd en personen die op een niet-populistische partij hebben gestemd. De regressies betreffen:

$$Y_1 = \beta_0 + \beta_1 T + \varepsilon \quad (2)$$

$$Y_2 = \beta_0 + \beta_2 T + \varepsilon \quad (3)$$

Hierin staat Y_1 voor de absolute verandering van het politieke vertrouwen van de personen die op een populistische partij hebben gestemd. Y_2 staat voor de absolute verandering van het politieke vertrouwen van de personen die op een niet-populistische partij hebben gestemd. De T variabele betreft de absolute verandering van de verkiezingsuitslag voor populistische partijen. Bovendien betreft ε de errorterm.

3.6.2 Micro-analyse

Op microniveau wordt per deelnemend land een logistische regressie uitgevoerd om het effect van het politiek vertrouwen op het stemmen op een populistische partij te bestuderen. Er wordt een logistische regressie uitgevoerd vanwege het dichotome karakter van de afhankelijke variabele, het stemmen op een populistische partij. De logistische regressie per land heeft de volgende vorm:

$$L = \beta_0 + \beta_1 T + \beta_2 X_1 + \dots + \beta_5 X_5 \quad (4)$$

Hierbij staat T voor het politiek vertrouwen en X_i voor de controle variabelen. Aan de hand van (4) wordt de kans op het stemmen op een populistische partij (Y) berekend:

$$Pr(Y) = \frac{1}{1 + e^{-L}} \quad (5)$$

Vervolgens wordt de verhouding tussen de kans op variabele Y, het stemmen van een populistische partij, en de kans op de variabele Z, het niet stemmen op een populistische partij berekend. Dit wordt de odds ratio (OR) genoemd:

$$OR = \frac{Pr(Y)}{Pr(Z)} = e^L \quad (6)$$

4. Resultaten

4.1 Resultaten macro-analyse

Allereerst wordt H1 getoetst, die stelt dat weinig vertrouwen in de politiek leidt tot een toename in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen in Europa. Uit de regressieresultaten in tabel 2 blijkt dat de variabelen politiek vertrouwen van de personen die op een populistische partij hebben gestemd ($p = 0,103$) en politiek vertrouwen van de personen die niet op een populistische partij hebben gestemd ($p = 0,379$) tijdens de vorige verkiezingen geen significant effect hebben op de verkiezingsuitslag van populistische

partijen. Vervolgens wordt H2 getest, die veronderstelt dat een afname in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen leidt tot een toename in het vertrouwen in Europa. Uit de regressieresultaten in tabel 3 en tabel 4 blijkt dat de variabele verkiezingsuitslag voor populistische partijen geen significant effect heeft op het politiek vertrouwen. Dit geldt voor zowel zij die op een populistische partij hebben gestemd ($p = 0,379$), als voor zij die niet op een populistische partij hebben gestemd ($p = 0,742$). Deze niet significante uitkomsten zijn mogelijk toe te wijzen aan het gebruik van te weinig datapunten. Op basis van deze resultaten dient zowel H1, als H2 te worden verworpen.

Tabel 2

OLS-resultaten van de relatie tussen de verkiezingsuitslag van populistische partijen en politiek vertrouwen

Variabele	
Politiek vertrouwen populisten	0,355 (0,203)
Politiek vertrouwen niet-populisten	-0,355 (0,379)
Constante	-0,518 (0,789)
R ²	0,130
Adj. R ²	-0,014

Opmerking. Robuuste standaard deviatie weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

Tabel 3

OLS-resultaten van de relatie tussen politiek vertrouwen bij populisten en de verkiezingsuitslag van populistische partijen

Variabele	
Verkiezingsuitslag populistische partijen	0,288 (0,318)

Constante	2,658 (1,316)*
R ²	0,078
Adj. R ²	0,021

Opmerking. Robuuste standaard deviatie weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

Tabel 4

OLS-resultaten van de relatie tussen politiek vertrouwen bij niet-populisten en de verkiezingsuitslag van populistische partijen

Variabele	
Verkiezingsuitslag populistische partijen	-0,079 (0,236)
Constante	1,092 (0,903)
R ²	0,013
Adj. R ²	-0,048

Opmerking. Robuuste standaard deviatie weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

4.2 Resultaten micro-analyse

Voor de micro-analyse is per deelnemend land een logistische regressie uitgevoerd om het effect van politiek vertrouwen op het stemmen op een populistische partij te bestuderen. H1 is getest, die stelt dat weinig vertrouwen in de politiek leidt tot een toename in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen. Hierbij is gecontroleerd op inkomen, opleiding, geslacht en leeftijd.

Tabel 5 toont de resultaten voor Denemarken. De OR van Model 1 heeft de waarde 0,784 ($p = 0,000$). Dit betekent dat de odds op het stemmen op een populistische partij 0,784 keer zo hoog is, als het politiek vertrouwen van de kiezer met één punt toeneemt. De odds op het stemmen op een populistische partij neemt dus met 21,6% af, als het vertrouwen in de politiek met één punt omhoog gaat. In Model 4 zijn alle controle variabelen toegevoegd.

Uit dit model blijkt dat, ceteris paribus, de odds op het stemmen op een populistische partij hoger is, als het vertrouwen in de politiek lager is (OR = 0,833; $p = 0,002$). Daarnaast is de odds op het stemmen op een populistische partij hoger als het netto-inkomen van een huishouden (OR = 0,921; $p = 0,045$) of het opleidingsniveau (OR = 0,783; $p = 0,008$) van de kiezer lager is. Bovendien neemt met ieder levensjaar de odds om op een populistische partij te stemmen toe (OR = 1,010; $p = 0,050$). Deze resultaten zijn in overeenstemming met eerdere studies (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). Er bestaat geen significant verband tussen geslacht (OR = 1,358; $p = 0,142$) en het stemmen op een populistische partij. De resultaten voor Denemarken tonen dat H1, die stelt dat weinig vertrouwen in de politiek leidt tot een toename in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen, niet kan worden verworpen.

Tabel 5

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Denemarken

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	-0.243 (0.057)***	-0.205 (0.055)***	-0.184 (0.058)***	-0.182 (0.058)***
Netto-inkomen huishouden		-0.137 (0.037)***	-0.100 (0.039)**	-0.082 (0.041)**
Opleidingsniveau			-0.259 (0.089)***	-0.245 (0.092)***
Gender				0.306 (0.208)
Leeftijd				0.010 (0.005)**
Constante	-0.967 (0.324)***	-0.437 (0.357)	0.114 (0.369)	-0.751 (0.508)
Observaties	1354	1354	1354	1354

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

In tabel 6 zijn de resultaten voor Duitsland weergegeven. Model 4 weergeeft een OR van politiek vertrouwen van 0,800 ($p = 0,000$). Dit betekent dat de odds op het stemmen op een populistische partij 0,800 keer zo hoog is, als het politiek vertrouwen van de kiezer met één punt toeneemt. In termen van procentuele verandering neemt de odds op het stemmen op een populistische partij met 20,0% af, als het politiek vertrouwen met één punt omhoog gaat. Deze uitkomsten tonen dat H1 niet kan worden verworpen. Bovendien tonen de resultaten dat, ceteris paribus, een kiezer die een hoger netto-inkomen heeft een significant lagere odds heeft om op een populistische partij te stemmen (OR = 0,909; $p = 0,000$). Daarnaast neemt met ieder levensjaar de odds om op een populistische partij te stemmen toe (OR = 1,010; $p = 0,000$). Echter, is dit effect verwaarloosbaar klein. Deze uitkomsten zijn in overeenstemming met eerdere studies (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). Het model toont dat mannelijke kiezers een significant lagere kans hebben om op een populistische partij te stemmen dan vrouwen (OR = 0,773; $p = 0,003$). Ten slotte heeft een kiezer met een hoger opleidingsniveau een significant hogere kans om op een populistische partij te stemmen (OR = 1,336; $p = 0,000$). Deze uitkomsten zijn niet in overeenstemming met eerdere studies.

Tabel 6

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Duitsland

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	-0,222 (0,021)***	-0,204 (0,022)***	-0,225 (0,022)***	-0,228 (0,022)***
Netto-inkomen huishouden		-0,068 (0,015)***	-0,102 (0,016)***	-0,096 (0,016)***
Opleidingsniveau			0,319 (0,041)***	0,290 (0,042)***
Gender				-0,258 (0,086)***
Leeftijd				0,009 (0,002)***

Constante	-1,660 (0,091)***	-1,346 (0,111)***	-2,253 (0,159)***	-2,299 (0,253)***
Observaties	9111	9111	9111	9111

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

De regressieresultaten voor Griekenland staan weergegeven in tabel 7. Hieruit blijkt dat er geen significant verband bestaat tussen politiek vertrouwen en het stemmen op een populistische partij (OR = 1,053; $p = 0,409$). Op basis van deze resultaten kan de nulhypothese, dat het politiek vertrouwen geen effect heeft op het stemmen op een populistische partij, niet worden verworpen. Ten slotte blijkt dat, ceteris paribus, de odds op het stemmen op een populistische partij 1,559 keer zo hoog is, als het opleidingsniveau met één niveau stijgt ($p = 0,000$). Dit is niet in overeenstemming met eerdere studies (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017)

Tabel 7

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Griekenland

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	0,029 (0,062)	0,023 (0,062)	0,050 (0,061)	0,051 (0,062)
Netto-inkomen huishouden		0,153 (0,063)**	0,060 (0,067)	0,054 (0,065)
Opleidingsniveau			0,451 (0,110)***	0,444 (0,111)***
Gender				0,385 (0,287)
Leeftijd				-0,002 (0,008)
Constante	-3,618 (0,204)***	-4,343 (0,382)***	-5,390 (0,465)***	-5,430 (0,643)***
Observaties	1829	1829	1829	1829

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

Tabel 8 weergeeft de regressieresultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Noorwegen. De OR van politiek vertrouwen in Model 1 heeft een waarde van 0,698 ($p = 0,000$). Dit betekent dat de odds op het stemmen op een populistische partij met 30,2% afneemt, als het politiek vertrouwen met één punt toeneemt. De OR van politiek vertrouwen in Model 4 kent een waarde van 0,721 ($p = 0,000$). Daarnaast is, ceteris paribus, de odds op het stemmen op een populistische partij significant hoger, als het opleidingsniveau lager is (OR = 0,805; $p = 0,000$). De variabele leeftijd heeft een OR van 1,007 ($p = 0,003$). Dit wil zeggen dat de odds op het stemmen op een populistische partij door een kiezer die één jaar ouder is 1,007 keer zo hoog is, dan de odds van een kiezer die één jaar jonger is. Echter, is deze uitkomst verwaarloosbaar klein. Deze uitkomsten zijn in overeenstemming met eerdere studies (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). De resultaten weergeven dat vrouwelijke kiezers eerder geneigd zijn om op een populistische partij te stemmen dan mannen (OR = 0,603; $p = 0,000$). Dit is niet in overeenstemming met eerdere onderzoeken. De uitkomsten tonen dat H1 niet kan worden verworpen.

Tabel 8

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Noorwegen

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	-0,360 (0,025)***	-0,359 (0,025)***	-0,330 (0,026)***	-0,327 (0,025)***
Netto-inkomen huishouden		-0,013 (0,015)	0,002 (0,015)	0,003 (0,015)
Opleidingsniveau			-0,221 (0,036)***	-0,217 (0,036)***
Gender				-0,504 (0,091)***

Leeftijd				0,007 (0,002)***
Constante	-0,191 (0,131)	-0,114 (0,155)	0,429 (0,175)**	0,780 (0,247)***
Observaties	5718	5718	5718	5718

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

De regressieresultaten van Oostenrijk staan weergegeven in tabel 9. Hieruit komt naar voren dat er geen significant verband bestaat tussen politiek vertrouwen en het stemmen op een populistische partij op een significantieniveau van 0,05 (OR = 0,935; $p = 0,058$). Om deze reden kan de nulhypothese niet worden verworpen. Bovendien is, ceteris paribus, de odds op het stemmen op een populistische partij voor mannen significant hoger dan voor vrouwen (OR = 1,548; $p = 0,002$). Ten slotte is, ceteris paribus, de kans op het stemmen op een populistische partij hoger voor kiezers met een lagere opleiding (OR = 0,774; $p = 0,000$). Deze uitkomsten zijn in overeenstemming met eerdere studies (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017).

Tabel 9

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Oostenrijk

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	-0,070 (0,036)*	-0,067 (0,036)*	-0,066 (0,036)*	-0,067 (0,036)*
Netto-inkomen huishouden		-0,046 (0,026)*	-0,023 (0,027)	-0,034 (0,028)
Opleidingsniveau			-0,245 (0,068)***	-0,256 (0,070)***
Gender				0,437 (0,139)***
Leeftijd				-0,004 (0,004)

Constante	-1,608 (0,195)***	-1,401 (0,219)***	-0,745 (0,274)**	-0,664 (0,367)*
Observaties	1981	1981	1981	1981

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

In tabel 10 zijn de resultaten van Polen weergegeven. De OR voor het politiek vertrouwen in Model 4 kent een waarde van 1,081 ($p = 0,000$). Als het politiek vertrouwen van de kiezer met één punt toeneemt, dan stijgt de odds op het stemmen op een populistische partij van een kiezer met 1,081. Deze uitkomst is niet in overeenstemming met H1, die stelt dat een afname in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen leidt tot een toename in het vertrouwen in de politiek. Om deze reden dient H1 te worden verworpen. Daarnaast is de kans op het stemmen op een populistische partij hoger, naarmate de kiezer ouder is (OR = 1,019; $p = 0,000$). Bovendien is het netto-inkomen van een huishouden significant negatief geassocieerd met het stemmen op een populistische partij (OR = 0,933; $p = 0,000$). Het effect van deze controle variabelen is in overeenstemming met eerdere studies (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). De variabelen opleidingsniveau (OR = 1,062; $p = 0,068$) en geslacht (OR = 0,922; $p = 0,224$) kennen geen significant verband met het stemmen op een populistische partij.

Tabel 10

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Polen

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	0,070 (0,019)***	0,081 (0,019)***	0,081 (0,019)***	0,078 (0,019)***
Netto-inkomen huishouden		-0,083 (0,012)***	-0,086 (0,013)***	-0,070 (0,014)***
Opleidingsniveau			0,016 (0,033)	0,062 (0,034)*

Gender				-0,081 (0,066)
Leeftijd				0,019 (0,002)***
Constante	-1,303 (0,067)***	-0,925 (0,085)***	-0,964 (0,118)***	-1,953 (0,176)***
Observaties	5078	5078	5078	5078

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

Tabel 11 toont dat er geen significant verband bestaat tussen het politiek vertrouwen en het stemmen op een populistische partij (OR = 0,769; $p = 0,318$). Om deze reden kan de nulhypothese niet worden verworpen. Er bestaat echter wel een significant verband tussen geslacht en het stemmen op een populistische partij (OR = 8,997; $p = 0,045$). Ceteris paribus, de odds om op een populistische partij te stemmen is bij mannen ongeveer negen keer zo hoog dan de odds voor vrouwen. Dit is in overeenstemming met eerdere studies, die aantonen dat mannen eerder geneigd zijn om op een populistische partij te stemmen (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017).

Tabel 11

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Slovenië

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	-0,237 (0,227)	-0,272 (0,225)	-0,280 (0,244)	-0,262 (0,263)
Netto-inkomen huishouden		0,141 (0,107)	0,128 (0,130)	0,039 (0,116)
Opleidingsniveau			0,081 (0,312)	0,179 (0,365)
Gender				2,195 (1,096)**

Leeftijd				-0,024 (0,025)
Constante	-3,973 (0,586)***	-4,588 (0,818)***	-4,779 (0,788)***	-5,144 (2,122)**
Observaties	871	871	871	871

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

Tabel 12 toont de logistische regressieresultaten van Tsjechië. Ceteris paribus, de variabele politiek vertrouwen in Model 4 kent, een OR van 1,128 ($p = 0,000$). Dit houdt in dat de odds op het stemmen op een populistische partij met 12,8% toeneemt, als het politiek vertrouwen met één punt omhoog gaat. Dit is niet in overeenstemming met H1. Om deze reden dient H1 te worden verworpen. Bovendien heeft een kiezer die één jaar ouder is een significant hogere kans om op een populistische partij te stemmen (OR = 1,010; $p = 0,003$). Eerdere studies tonen ook aan dat leeftijd positief significant geassocieerd is met het stemmen op een populistische partij (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). Ten slotte tonen de resultaten dat een kiezer die een hoger opleidingsniveau heeft een significant hogere kans heeft om op een populistische partij te stemmen (OR = 1,182; $p = 0,001$). De variabelen netto-inkomen huishouden (OR = 1,027; $p = 0,181$) en geslacht (OR = 1,076; $p = 0,443$) zijn niet significant.

Tabel 12

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Tsjechië

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	0,126 (0,023)***	0,124 (0,023)***	0,119 (0,023)***	0,120 (0,023)***
Netto-inkomen huishouden		0,009 (0,018)	-0,005 (0,018)	0,027 (0,020)
Opleidingsniveau			0,183 (0,051)***	0,167 (0,053)***

Gender				0,074 (0,096)
Leeftijd				0,011 (0,003)***
Constante	-2,035 (0,111)***	-2,078 (0,141)***	-2,606 (0,202)***	-3,385 (0,307)***
Observaties	3069	3069	3069	3069

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

Tabel 13 geeft de onderzoeksresultaten weer van Zwitserland. Ceteris paribus, de coëfficiënt van politiek vertrouwen in Model 4 resulteert in een OR van 0,931 ($p = 0,005$). Hieruit komt naar voren dat de odds op het stemmen op een populistische partij met 6,9% afneemt, als het vertrouwen in de politiek met één punt toeneemt. Om deze reden kan H1 niet worden verworpen. De odds op het stemmen op een populistische partij is significant hoger, als het opleidingsniveau van de kiezer lager is (OR = 0,832; $p = 0,031$). Daarnaast heeft de variabele leeftijd een OR van 1,015 ($p = 0,000$). Dit houdt in dat de odds op het stemmen op een populistische partij door een persoon die één jaar ouder is 1,015 keer zo hoog is, dan de odds van een persoon die één jaar jonger is. Deze uitkomsten zijn in overeenstemming met eerdere onderzoeken (Norris, 2005; Ingelhart & Norris, 2016; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). Het netto-inkomen van een huishouden (OR = 1,036; $p = 0,030$) kent een significant positief verband met het stemmen op een populistische partij. Daarnaast kent geslacht (OR = 0,628; $p = 0,000$) een significant negatief verband met het stemmen op een populistische partij. Echter, zijn deze uitkomsten niet in overeenstemming met eerdere studies.

Tabel 13

Logistische regressie resultaten voor de relatie tussen het stemmen op een populistische partij en het politiek vertrouwen in Zwitserland

Variabele	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Politiek vertrouwen	-0,080 (0,025)***	-0,080 (0,025)***	-0,071 (0,025)***	-0,071 (0,025)***

Netto-inkomen huishouden		0,005 (0,015)	0,022 (0,016)	0,036 (0,016)**
Opleidingsniveau			-0,165 (0,037)***	-0,184 (0,037)***
Gender				-0,466 (0,088)***
Leeftijd				0,016 (0,002)***
Constante	-1,564 (0,140)***	-1,591 (0,164)***	-1,193 (0,186)***	-1,320 (0,273)***
Observaties	5168	5168	5168	5168

Opmerking. Robuuste standaard error weergegeven tussen haakjes. Legenda: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. Bron: ESS.

Aan de hand van deze uitkomsten kan er echter niet worden gesproken van een causaal effect. Dit is het geval omdat er sprake is van simultane causaliteit. Dit betekent dat het mogelijk is dat veranderingen in politiek vertrouwen, veranderingen in de verkiezingsuitslag veroorzaken. Dit kan op zijn beurt weer invloed hebben op het politiek vertrouwen. Hierdoor ontstaat een sneeuwbaaleffect. Bovendien is het mogelijk dat de variabelen gezamenlijk worden bepaald. Om deze reden worden de uitkomsten van de regressie coëfficiënten onnauwkeurig weergegeven, waardoor de regressie coëfficiënten niet als een causaal effect kunnen worden geïnterpreteerd. Deze uitkomsten tonen enkel aan dat er een correlatie bestaat tussen de variabelen politiek vertrouwen en het stemmen op een populistische partij. De sterkte van de correlatie verschilt per Europees land.

5. Conclusie en Discussie

Het doel van deze studie is het formuleren van een antwoord op de volgende vraag: In hoeverre hebben nationale verkiezingsuitslagen invloed op het politiek vertrouwen van de kiezer en vice versa en hebben politiek vertrouwen en verkiezingsuitslagen een versnellend effect op de populariteit van populistische partijen? Op geaggregeerd niveau zijn de uitkomsten niet significant. Om deze reden dienen H1 en H2 op geaggregeerd niveau te worden verworpen. De uitkomsten van de micro-analyse suggereren dat er verschillen

bestaan in de sterkte van het verband tussen politiek vertrouwen en de populariteit van populistische partijen tussen Europese landen. Er bestaat een negatieve correlatie tussen nationale verkiezingsuitslagen en het politiek vertrouwen van de kiezer in Denemarken, Duitsland, Noorwegen en Zwitserland. Dit duidt erop dat een daling in het vertrouwen in de politiek gepaard gaat met een toename in de populariteit van populistische partijen. Bovendien duidt deze uitkomst erop dat een afname in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen gepaard gaat met een toename in het vertrouwen in de politiek. Om deze reden kunnen H1 en H2 niet worden verworpen. Nationale verkiezingsuitslagen hebben daarentegen een positief effect op het politiek vertrouwen van de kiezer in Polen en Tsjechië. In deze landen gaat een stijging van het vertrouwen in de politiek gepaard met een toename in de populariteit van populistische partijen. Daarnaast duidt deze uitkomst erop dat een toename in het aantal mensen dat stemt op populistische partijen gepaard gaat met een toename in het vertrouwen in de politiek. Deze uitkomsten zijn niet in overeenstemming met H1 en H2. Voor de landen Griekenland, Oostenrijk en Slovenië is geen significant effect gevonden.

Echter, kan er in deze studie niet gesproken worden van een causaal effect. Dit is het gevolg van simultane causaliteit tussen politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen. Dit is van invloed op de interne validiteit van het onderzoek. Het is mogelijk dat wijzigingen in politiek vertrouwen wijzigingen in de verkiezingsuitslag veroorzaken, wat op zijn beurt weer invloed kan hebben op het politiek vertrouwen. Bovendien is het mogelijk dat de variabelen gezamenlijk worden bepaald. Hierdoor worden uitkomsten onder- of overschat en is het niet mogelijk om de regressie coëfficiënten te interpreteren al een causaal effect voor de bestudeerde populatie. Om simultane causaliteit tegen te gaan, kan in vervolgonderzoek gebruik worden gemaakt van instrumentele variabelen. Er zullen twee verschillende instrumentele variabelen nodig zijn om de relatie beide kanten op te testen. Met gebruik hiervan wordt het endogeniteit probleem opgelost en kan worden nagegaan of er een causaal effect bestaat tussen politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag voor populistische partijen. Het is mogelijk dat de effecten die zijn gevonden in dit onderzoek door het gebruik van instrumentele variabelen worden weerlegd.

De uitkomsten van de ESS corresponderen niet noodzakelijkerwijs met de realiteit. Dit is van invloed op de betrouwbaarheid en externe validiteit van het onderzoek. Het wilt namelijk niet zeggen dat de kiezer de vragen van de ESS waarheidsgetrouw heeft ingevuld.

Ten eerste, kunnen mensen de neiging hebben om consistente antwoorden te geven, waardoor ze antwoorden op elkaar afstemmen (Guiso et al., 2017). Ten tweede, kunnen mensen terughoudend zijn om hun stemkeuze of netto-inkomen te vertellen. Het kan zo zijn dat mensen niet willen aangeven dat zij op een populistische partij hebben gestemd. Om deze reden wordt de variabele onnauwkeurig gemeten. Dit is eveneens van invloed op de interne validiteit van het onderzoek. Daarnaast is de timing van de nationale verkiezingen ook van invloed op de interne validiteit van het onderzoek. Door te kijken naar Europese landen die in de laatste vier maanden van een oneven jaar verkiezingen hebben gehad, wordt ervan uitgegaan dat een verandering in het politiek vertrouwen gelinkt is aan de verkiezingsuitslag en niet gerelateerd is aan een ander event. Toch is het mogelijk dat veranderingen in het politiek vertrouwen het gevolg zijn van een of andere gebeurtenis of gebeurtenissen die plaatsvonden. In vervolgonderzoek dient hierop gecontroleerd te worden.

Eerdere studies tonen aan dat op geaggregeerd niveau politiek vertrouwen een negatief effect heeft op de populariteit van populistische partijen (Hooghe & Marien, 2013; Algan et al., 2017; Guiso et al., 2017). In dit onderzoek is echter geen significant effect gevonden tussen politiek vertrouwen en de populariteit van populistische partijen op geaggregeerd niveau. Deze uitkomst is mogelijk toe te wijzen aan het feit dat er weinig datapunten zijn meegenomen. Door in vervolgonderzoek cross-nationale tijdreeksen te analyseren van bijvoorbeeld de Eurobarometer of andere studies over nationale verkiezingsuitslagen, kunnen lange termijn trends voor support voor populistische partijen worden onderzocht over meerdere landen en een breder tijdsinterval. Dit levert meer bewijs op voor de veranderingen in de populariteit van populistische partijen en dit zou mogelijk aanvullende inzichten kunnen geven voor dit fenomeen.

Deze studie wijst op een nieuwe bevinding dat er verschillen zijn in de sterkte van relatie tussen politiek vertrouwen en de populariteit van populistische partijen tussen Europese landen. Om deze reden is het generaliseren van de conclusie van een land naar andere landen die niet zijn meegenomen in dit onderzoek niet mogelijk. Economische en culturele aspecten zijn van invloed op de sterkte van de relatie. Deze aspecten verschillen per land en ontstaan mogelijk door grote variatie in de samenstelling van bevolkingsgroepen, verschillen in institutionele regelingen en andere contextuele kenmerken van landen. Denk bijvoorbeeld ook aan verschillen in onderwijssystemen tussen landen. In vervolgonderzoek

kan dieper ingegaan worden op welke variabelen voornamelijk van invloed zijn op de verschillen in de relatie tussen Europese landen.

De resultaten van deze studie geven een implicatie voor het voeren van beleid om het vertrouwen jegens instellingen, de EU en nationale regeringen te herstellen. Dit is nodig, omdat populistische tegengeluiden ervoor zorgen dat de stabiliteit van het politieke systeem in gevaar komt. Individuen die weinig vertrouwen hebben in de politiek dienen gerichte ondersteuning te krijgen van het land. Uit deze studie blijkt dat dit over het algemeen individuen zijn die een laag inkomen hebben en laaggeschoold zijn. Het waarborgen van economische stabiliteit van de kiezer en het bevorderen van educatie helpen bij het herstellen van het vertrouwen in de politiek. Hierbij dient het publieke stelsel van sociale zekerheid geoptimaliseerd te worden.

Bibliografie

- Algan, Y., Guriev, S., Papaioannou, E., & Passari, E. (2017). The European trust crisis and the rise of populism. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2017(2), 309-400.
- Arend Lijphart. 1994. *Electoral Systems and Party Systems*. Oxford: Oxford University Press;
- Borgonovi, F. (2012). The relationship between education and levels of trust and tolerance in Europe 1. *The British Journal of Sociology*, 63(1), 146-167.
- De Lange, S. L. (2012). New alliances: why mainstream parties govern with radical right-wing populist parties. *Political Studies*, 60(4), 899-918.
- Dustmann, C., Eichengreen, B., Otten, S., Sapir, A., Tabellini, G., & Zoega, G. (2017). Europe's trust deficit. *Causes and Remedies*. London: Centre for Economic Policy Research.
- Foster, C., & Frieden, J. (2017). Crisis of trust: Socio-economic determinants of Europeans' confidence in government. *European Union Politics*, 18(4), 511-535.
- Guiso, L., Herrera, H., Morelli, M., & Sonno, T. (2017). *Demand and supply of populism*. London, UK: Centre for Economic Policy Research.
- Hooghe, M., & Marien, S. (2013). A comparative analysis of the relation between political trust and forms of political participation in Europe. *European Societies*, 15(1), 131-152.
- Norris, P. (2005). *Radical right: Voters and parties in the electoral market*. Cambridge University Press.
- Norris, P., & Inglehart, R. (2016). Trump, Brexit, and the rise of populism: Economic have-nots and cultural backlash. *Harvard JFK School of Government Faculty Working Papers Series*, 1-52.
- Norwegian Centre for Research Data. (z.d.). *European Election Database*. Geraadpleegd op 3 juni 2020, van https://nsd.no/european_election_database
- Spolaore, E. (2013). What is European integration really about? A political guide for economists. *Journal of Economic Perspectives*, 27(3), 125-44.
- UKIP. (z.d.) *UKIP POLICIES, BREXIT*. Geraadpleegd op 5 mei 2020, van https://www.ukip.org/ukip-manifesto-item.php?cat_id=26

Appendix A: Beschrijvende statistieken

Tabellen

Tabel 1

Beschrijvende statistieken Denemarken

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	1354	6,18	1,59	1	10
Gestemd	1354	0,92	0,27	0	1
Gestemd populistische partij	1354	0,08	0,28	0	1
Leeftijd	1354	49,75	16,76	15	94
Man	1354	0,53	0,50	0	1
Opleidingsniveau	1354	3,65	1,21	1	5
Netto-inkomen huishouden	1354	5,99	2,76	1	10

Bron: ESS.

Tabel 2

Beschrijvende statistieken Duitsland

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	9111	4,47	1,86	0	10
Gestemd	9111	0,79	0,41	0	1
Gestemd populistische partij	9111	0,07	0,26	0	1
Leeftijd	9111	49,79	17,68	15	102
Man	9111	0,52	0,50	0	1
Opleidingsniveau	9111	3,62	1,08	1	6
Netto-inkomen huishouden	9111	6,00	2,65	1	10

Bron: ESS.

Tabel 3

Beschrijvende statistieken Griekenland

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	1829	2,28	1,78	0	9

Gestemd	1829	0,74	0,44	0	1
Gestemd populistische partij	1829	0,03	0,16	0	1
Leeftijd	1829	49,04	18,43	15	91
Man	1829	0,44	0,50	0	1
Opleidingsniveau	1829	2,71	1,44	1	5
Netto-inkomen huishouden	1829	4,40	2,36	1	10

Bron: ESS.

Tabel 4

Beschrijvende statistieken Noorwegen

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	5718	5,71	1,64	0	10
Gestemd	5718	0,81	0,39	0	1
Gestemd populistische partij	5718	0,11	0,31	0	1
Leeftijd	5718	46,87	17,81	15	104
Man	5718	0,53	0,50	0	1
Opleidingsniveau	5718	3,76	1,20	1	6
Netto-inkomen huishouden	5718	6,23	2,90	1	10

Bron: ESS.

Tabel 5

Beschrijvende statistieken Oostenrijk

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	1981	5,24	1,85	0	10
Gestemd	1981	0,81	0,39	0	1
Gestemd populistische partij	1981	0,12	0,33	0	1
Leeftijd	1981	52,14	18,05	15	90
Man	1981	0,47	0,50	0	1
Opleidingsniveau	1981	3,24	0,94	1	6
Netto-inkomen huishouden	1981	4,94	2,56	1	10

Bron: ESS.

Tabel 6

Beschrijvende statistieken Polen

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	5078	2,98	1,75	0	10
Gestemd	5078	0,69	0,46	0	1
Gestemd populistische partij	5078	0,25	0,43	0	1
Leeftijd	5078	45,86	18,03	15	93
Man	5078	0,49	0,50	0	1
Opleidingsniveau	5078	3,20	1,02	1	6
Netto-inkomen huishouden	5078	5,06	2,64	1	10

Bron: ESS.

Tabel 7

Beschrijvende statistieken Slovenië

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	871	2,88	1,89	0	9
Gestemd	871	0,76	0,43	0	1
Gestemd populistische partij	871	0,01	0,10	0	1
Leeftijd	871	50,50	17,60	16	102
Man	871	0,46	0,50	0	1
Opleidingsniveau	871	3,30	1,10	1	5
Netto-inkomen huishouden	871	4,66	2,50	1	10

Bron: ESS.

Tabel 8

Beschrijvende statistieken Tsjechië

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	3069	4,00	2,04	0	10
Gestemd	3069	0,63	0,48	0	1
Gestemd populistische partij	3069	0,18	0,38	0	1

Leeftijd	3069	49,52	17,01	15	90
Man	3069	0,44	0,50	0	1
Opleidingsniveau	3069	3,37	0,87	1	5
Netto-inkomen huishouden	3069	5,24	2,62	1	10

Bron: ESS.

Tabel 9

Beschrijvende statistieken Zwitserland

Variabele	Obs.	Gemiddelde	St. Dev.	Min	Max
Politiek vertrouwen	5168	5,54	1,61	0	10
Gestemd	5168	0,61	0,49	0	1
Gestemd populistische partij	5168	0,12	0,32	0	1
Leeftijd	5168	48,71	17,48	15	96
Man	5168	0,50	0,50	0	1
Opleidingsniveau	5168	3,47	1,15	1	6
Netto-inkomen huishouden	5168	6,35	2,72	1	10

Bron: ESS.

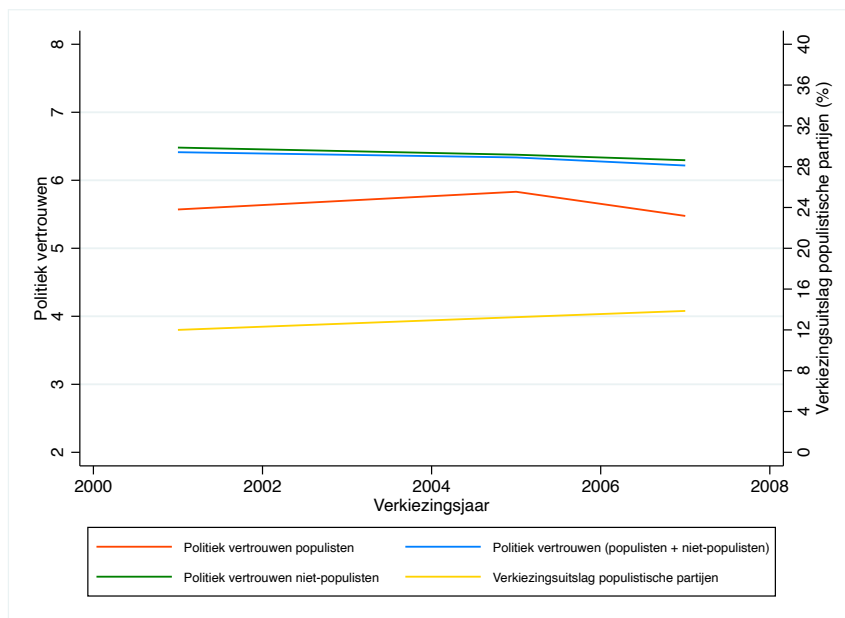
Tabel 10

Overzicht van de absolute verandering ten opzichte van het voorgaande verkiezingsjaar van de verkiezingsuitslag van populistische partijen en politiek vertrouwen

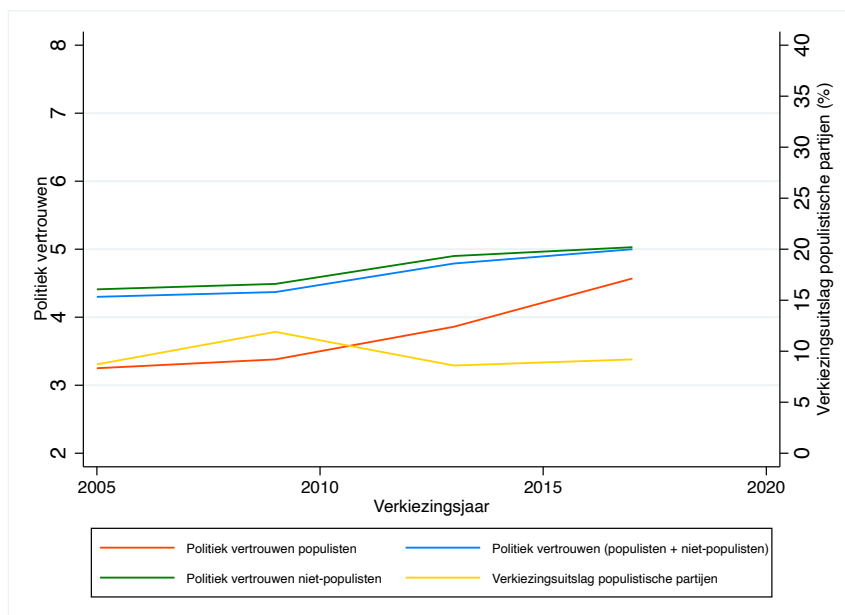
Land	Vorig verkiezingsjaar	Verkiezingsjaar	Verandering verkiezingsuitslag	Verandering politiek vertrouwen populisten	Verandering politiek vertrouwen niet-populisten
Denemarken	2005	2007	4,60%	-6,09%	-1,27%
Duitsland	2005	2009	36,62%	4,00%	1,81%
Duitsland	2009	2013	-27,73%	14,20%	9,13%
Duitsland	2013	2017	6,98%	18,39%	2,65%
Griekenland	2007	2009	-8,73%	-12,96%	-27,85%
Noorwegen	2005	2009	3,79%	3,14%	6,20%
Noorwegen	2009	2013	-28,57%	8,47%	3,72%
Noorwegen	2013	2017	-6,88%	5,62%	1,42%
Oostenrijk	2013	2017	-31,14%	33,74%	16,19%
Polen	2005	2007	-15,03%	-7,16%	15,49%
Polen	2007	2011	-8,18%	-13,51%	-0,71%
Polen	2011	2015	25,53%	66,31%	-10,79%
Slovenië	2008	2011	-66,67%	-11,54%	-1,17%
Tsjechië	2010	2013	134,65%	26,19%	18,23%
Tsjechië	2013	2017	16,10%	11,39%	5,65%
Zwitserland	2003	2007	7,40%	-2,66%	4,09%
Zwitserland	2007	2011	-6,76%	10,69%	3,54%
Zwitserland	2011	2015	6,43%	-3,77%	3,80%

Bron: Norwegian Centre for Research Data; ESS.

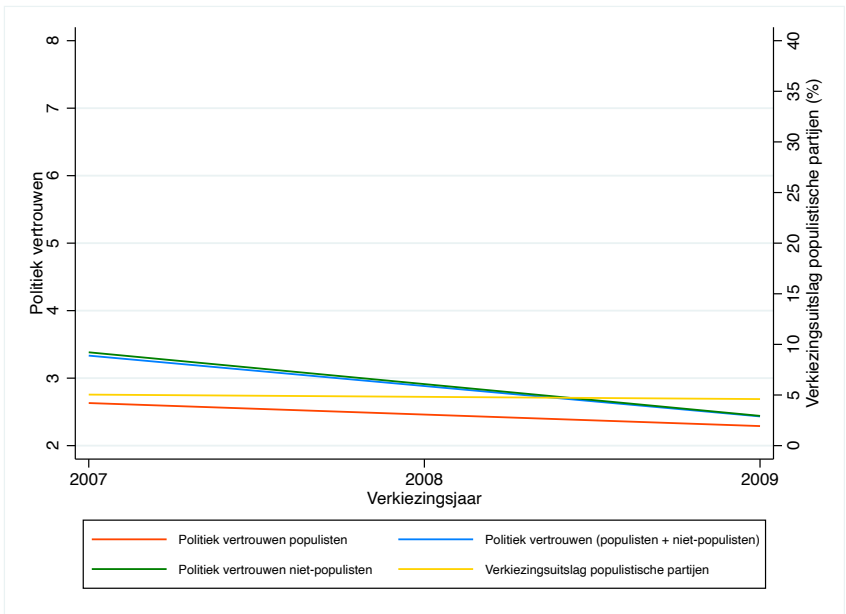
Figuren

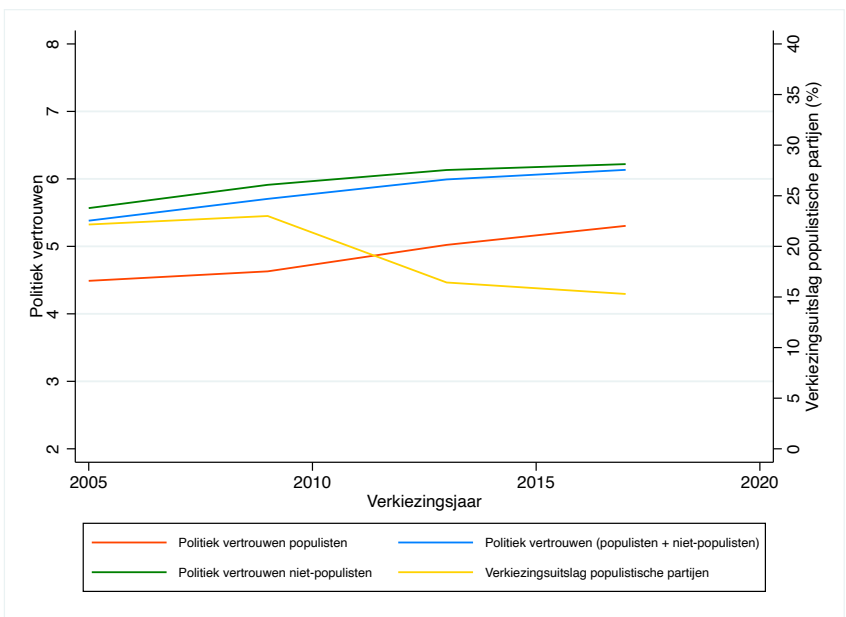
Figuur 1. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Denemarken. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

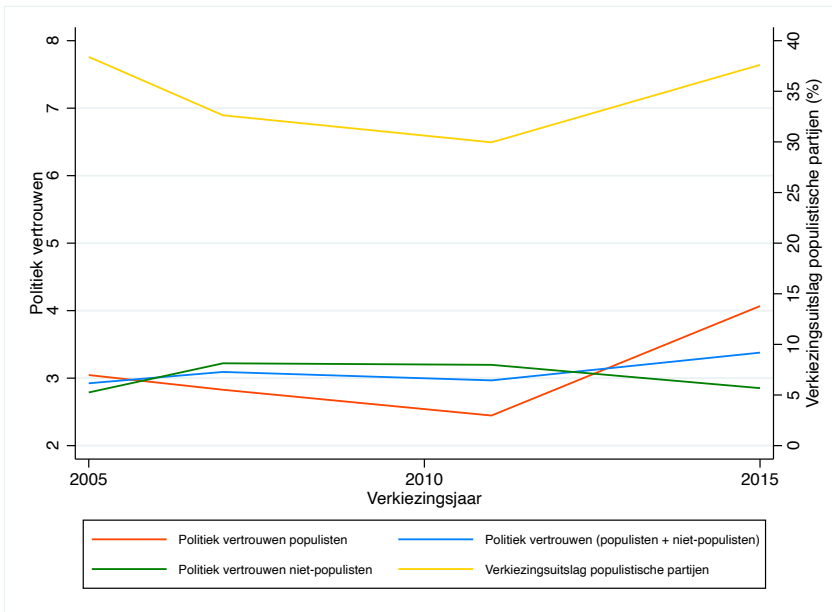
Figuur 2. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Duitsland. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

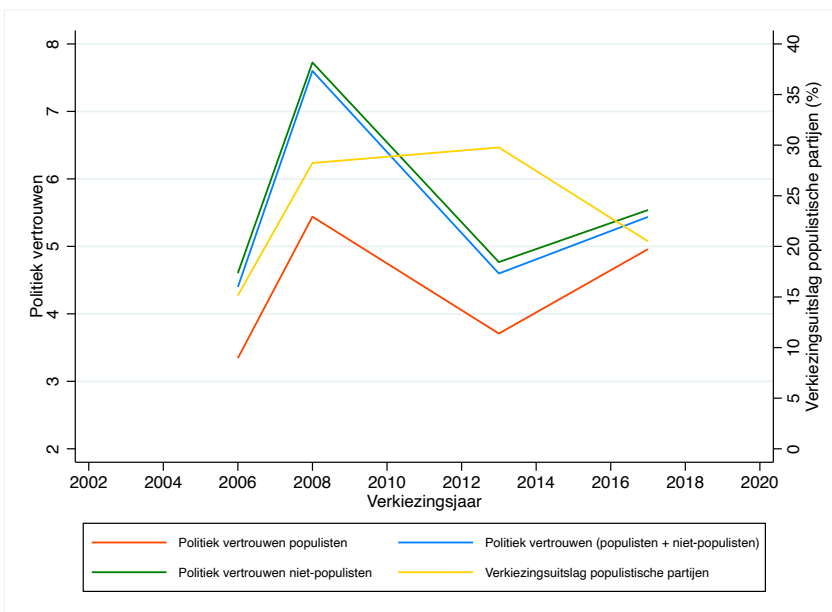
Figuur 3. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Griekenland. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

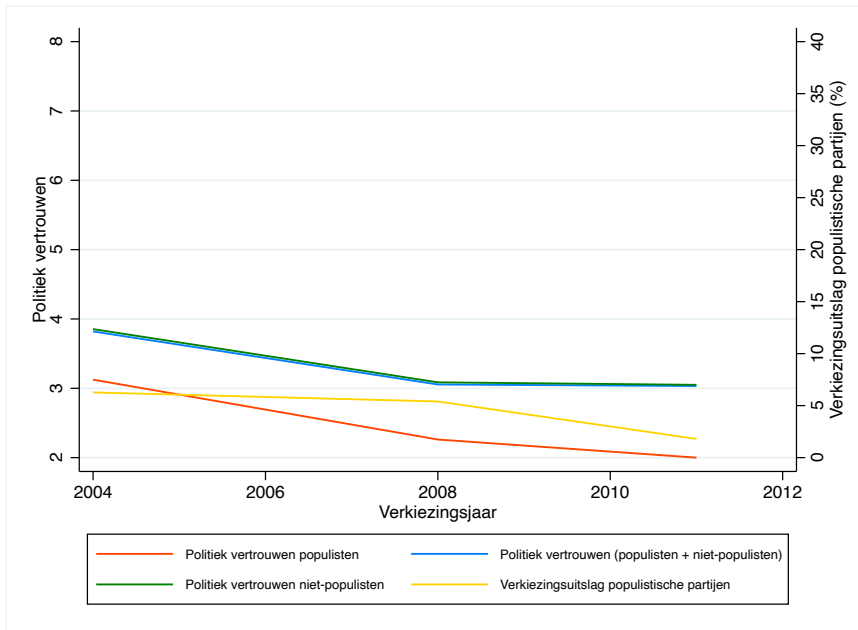
Figuur 4. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Noorwegen. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

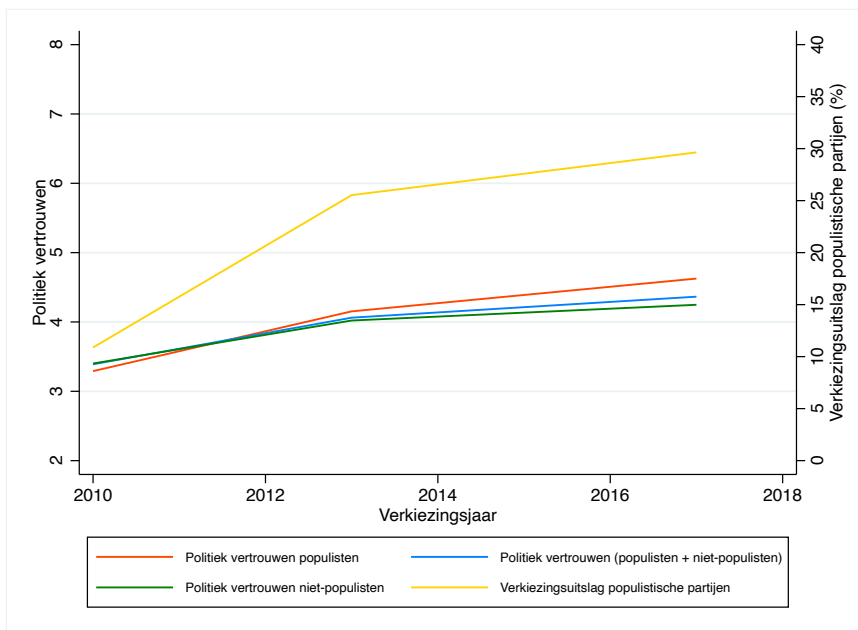
Figuur 5. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Polen. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

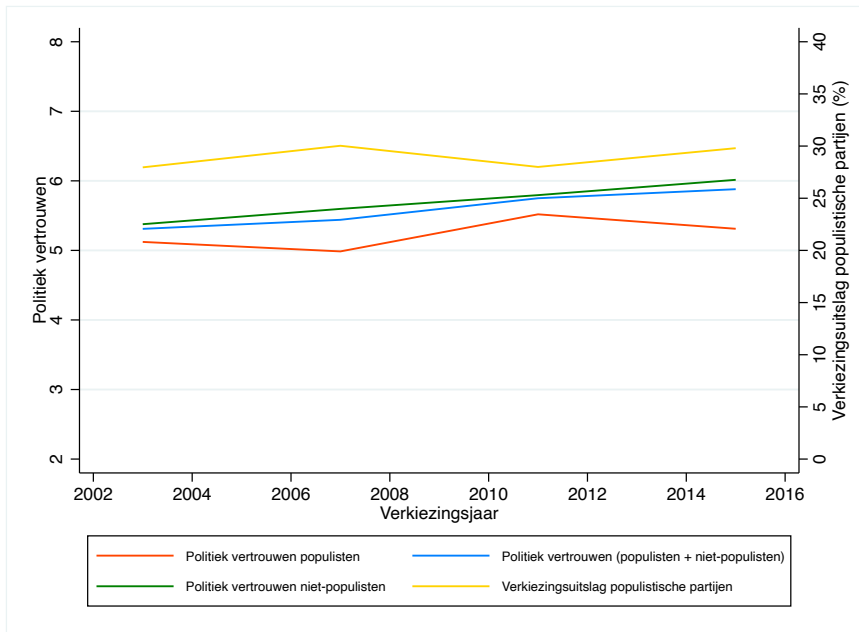
Figuur 6. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Oostenrijk. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

Figuur 7. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Slovenië. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

Figuur 8. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Tsjechië. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

Figuur 9. Het verloop van politiek vertrouwen en de verkiezingsuitslag van populistische partijen in Zwitserland. Bron: ESS; Norwegian Centre for Research Data.

Appendix B: Survey vragen

Politiek vertrouwen

‘Vertel op een score van 0-10 hoeveel vertrouwen je hebt in elk van de volgende instellingen’

... [land] parlement?

... het rechtssysteem?

... de politie?

... politici?

... politieke partijen?

Verkiezingen

‘Heb je tijdens de laatste nationale verkiezingen gestemd?’ (Ja/Nee)

‘Op welke partij heb je tijdens de laatste nationale verkiezingen gestemd?’

Netto-inkomen huishouden

‘Vertel welke letter het totale inkomen van uw huishouden beschrijft, na het aftrekken van belastingen en verplichte aftrekposten, uit alle bronnen? Als u het exacte cijfer niet weet, geef dan een schatting.’

1	J – 1 ^e deciel
2	R – 2 ^e deciel
3	C – 3 ^e deciel
4	M – 4 ^e deciel
5	F – 5 ^e deciel
6	S – 6 ^e deciel
7	K – 7 ^e deciel
8	P – 8 ^e deciel
9	D – 9 ^e deciel
10	H – 10 ^e deciel

Opleidingsniveau

‘Wat is de hoogste opleiding die u met succes heeft afgerond?’

- 1 Primair onderwijs of lager (ISCED 0-1)
- 2 Lager secundair onderwijs (ISCED 2)
- 3 Hoger secundair onderwijs (ISCED 3)
- 4 Postsecundair niet-tertiar onderwijs (ISCED 4)
- 5 Tertiair onderwijs (ISCED 5-6)
- 6 Anders